

Cartea tainelor lui Enoh

Studiu introductiv:

PHILIP S. ALEXANDER

Traducere și îngrijire ediție:

VOICU SIMION

EDITURA HERALD
București

DE LA FIUL LUI ADAM LA AL DOILEA DUMNEZEU¹

Transformări ale lui Enoh biblic

Enoh este un erou biblic destul de controversat. Deși Biblia însăși dedică doar șase versete vieții acestuia, în mare parte sub forma unei genealogii prozaice², unii intelectuali evrei din perioada celui de-Al Doilea Templu au ajuns să îl considere o figură centrală din istoria sacră. Aceștia i-au atribuit un corp important de doctrine revelate și l-au ridicat la un statut care echivala și chiar concura cu cel al lui Moise, legiuitorul Israelului. Ei au fost cei care au pornit o tradiție ce a continuat să evolueze cu o vitalitate surprinzătoare până în Evul Mediu și care a constituit o provocare neîntreruptă pentru paradigma mozaică dominantă a iudaismului. Ei au creat un personaj care, mergând dincolo de iudaism, a fost asimilat în creștinism, gnosticism și islam, devenind unul dintre învățătorii religioși universali ai Antichității târzii. Dintre toți patriarhii biblici, Enoh, în pofida originilor sale obscure, s-a bucurat de una dintre cele mai ilustre reprezentări în mituri și legende.

Cea mai timpurie și completă dovadă a interesului accentuat pentru Enoh se găsește în *Cartea întâi a lui Enoh* sau *1 Enoh*. Aceasta este disponibilă acum într-o formă mai mult sau mai puțin completă doar într-o versiune etiopiană (*gî'îz*)

clasică redactată probabil în secolul al VI-lea d.Hr.³ Varianta etiopiană a fost tradusă dintr-un text grec, păstrat parțial în fragmente de manuscris și citate patristice, alcătuit în secolul I d.Hr. Varianta grecească a fost la rândul ei inspirată de un original aramaic, ale cărui rămășițe, împreună cu materiale înrudite neatestare în versiunile grecească și etiopiană, au fost descoperite printre manuscrisele de la Marea Moartă.⁴ Originalul aramaic al *1 Enoh* datează probabil din secolul I î.Hr., însă este în mod clar un text compozit – o colecție alcătuită din texte enohiene inițial independente peticite laolaltă într-un mod imperfect, unele dintre având o vechime ce merge până în secolul al IV-lea î.Hr.⁵

1 Enoh îl prezintă pe Enoh ca pe un mare înțelept, posesor al unei cunoașteri speciale, al unor secrete care nu sunt accesibile pe pământ și pe care le cunoaște prin revelație divină, uneori în viziuni și în vise, uneori prin ascensiuni la cer unde a putut să consulte tablele și cărțile cerești și uneori în călătorii prin cosmos însoțit de călăuze angelice.

Înțelepciunea lui Enoh acoperă o serie de subiecte distincte. El cunoștea tainele sălașului ceresc al lui Dumnezeu și ale însuși tronului lui Dumnezeu. *1 Enoh* 14:8–25 oferă o descriere impresionant de detaliată a palatului ceresc al lui Dumnezeu⁶. *1 Enoh* este, de asemenea, plin de folclor angelologic. Enoh stă în compania îngerilor, vorbește cu aceștia și le știe numele, multe dintre ele fiind raportate în mod transparent la rolurile pe care le au. Aceștia fac parte din diferite ordine (Veghetori, Cei Sfinți, Heruvimi și Prezențe, cei patru arhangheli – Michael, Rafael, Gabriel și

Phanuel – care slujesc înaintea Tronului lui Dumnezeu)⁷ și par să fie așezați în ierarhii. Ei îndeplinesc diferite sarcini și sunt, pe scurt, agenții prin care Dumnezeu cârmuiește lumea. Un loc central în angelologia din *1 Enoh* îl ocupă mitul Veghetorilor căzuți – o ceată de îngeri care au coborât din cer, au avut relații sexuale cu femei din neamul omenesc și au dat naștere, prin acestea, unei rase de Uriași care au asuprit omenirea. Acești îngeri căzuți i-au corupt pe oameni revelându-le cunoașterea interzisă și învățându-i artele întunecate⁸.

Înțelepciunea lui Enoh se extinde, de asemenea, la funcționarea cosmosului. Enoh susține în repetate rânduri că mentorii săi angelici i-au dezvăluit misterele lumii naturale. Aceștia l-au plimbat pe cuprinsul pământului locuibil și i-au arătat minunile ce se găsesc acolo. I-au dezvăluit cum funcționează soarele, luna și stelele și cum se determină perioadele și anotimpurile. Deși descrierile cosmografice sunt impresioniste și pline de elemente fabuloase, expunerea mișcărilor corpurilor cerești este detaliată și precisă. Versiunea etiopiană pare să fie extrem de prescurtată. Fragmentele de la Qumran indică existența unui text mai lung, care circulase sub formă de tratat separat, deși tot sub numele lui Enoh. În spatele acestui tratat astronomic ar putea să existe o intenție polemică, și anume aceea de a promova un calendar solar de 364 de zile conform cu voința lui Dumnezeu și ordinea naturală a universului.

În fine, înțelepciunea lui Enoh cuprinde viitorul. Enoh vede, cu ajutorul îngerilor, istoria lumii din perioada lui

până la sfârșitul timpului și crearea unui nou cer și a unui nou pământ. Deși viziunile despre viitor sunt împrăștiate pe tot cuprinsul textului *1 Enoh*, acestea își găsesc cea mai cuprinzătoare și sistematică formă în *Apocalipsa săptămânilor* (93:3–10; 91:11–17) și în *Istoria zoomorfa a lumii* (cap. 85–90). Această viziune a viitorului este dominată de tema judecății divine: Dumnezeu îi va pedepsi în cele din urmă pe păcătoși și îi va salva pe cei drepecți. Motivul judecății divine iminente este presărat pe tot cuprinsul textului *1 Enoh* și unifică astfel elementele disparate din alcătuirea acestuia. Nota triumfului suprem al celor drepecți și nimicirea păcătoșilor, atinsă în capitolul de început, formează semnătura-cheie a întregii compoziții. *1 Enoh* îl distribuie pe Enoh în rolul de profet clasic: în numele lui Dumnezeu, ca vehicul al revelației divine, el îi amenință cu nenorociri pe păcătoși, îi avertizează despre ziua de pe urmă a Domnului și îi alină pe cei drepecți, asigurându-i că vor avea parte de dreptate și izbăvire finală.

Se presupune că toată această înțelepciune a fost lăsată în scris de Enoh. *1 Enoh* este compus la persoana întâi, adică din perspectiva lui Enoh. În privința conținutului, *1 Enoh* este o apocalipsă, o revelație a secretelor și tainelor, dar această revelație a primit forma, inspirată de un bine-cunoscut model literar al vechii înțelepciuni, unui ultim testament moral adresat de Enoh fiului său Matusalem (81:5). Enoh își învață fiul la porunca explicită a îngerilor. Învățătura lui se adresează generațiilor viitoare. Capitolele 92–105, așezate sub titlul *Epistola lui Enoh*, nu sunt scrise

doar „pentru toți copiii mei”, ci și „pentru toate neamurile viitoare care vor păstra pacea și neprihănirea” (92:1). Noe a avut un rol-cheie în transmiterea învățăturii lui Enoh: *1 Enoh* 65:1 spune că acesta l-a consultat pe Enoh în legătură cu judecata viitoare, iar în 68:1 arhanghelul Michael îi explică acestuia „toate tainele” din cartea strămoșului său Enoh. *1 Enoh* este gândit ca având statutul de scriptură inspirată: este bazat pe revelație divină și a fost transcris direct de pe tablele cerești. Critica textuală modernă referitoare la *1 Enoh* a demonstrat că la baza compoziției se găsesc o serie de texte enohiene, inițial independente. În secolul I î.Hr. circulau cel puțin cinci opere substanțiale atribuite lui Enoh. Probabil că titulatura lui Enoh de „scrib priceput”⁹ își are originea în toată această presupusă activitate literară.

Personajul Enoh, conturat de paginile din *1 Enoh*, nu este la prima vedere foarte asemănător cu omonimul său biblic, dar, dacă privim mai îndeaproape, încep să apară o serie întreagă de legături. Este clar că autorii textului *1 Enoh* cunoșteau Geneza 5–6 aparent sub forma pe care o avem noi acum: aceștia citează din ea aproape cuvânt cu cuvânt în mai multe locuri. Aproape tot ce se spune despre Enoh în Biblie este enigmatic și poate fi interpretat în mai multe moduri destul de sugestive. Pare să facă trimitere la un corp mult mai complet de legende enohiene. Din moment ce Gen. 5:18–25 face parte dintr-un segment al Pentateuhului care este posibil să nu fi fost redactat în formă finală până în perioada post-exilică¹⁰ și din moment ce în *1 Enoh* există un

strat, *Cartea luminătorilor cerești* (cap. 72–82), ce datează probabil din perioada persană (secolul al IV-lea î.Hr.), este tentant să presupunem că *1 Enoh* are la bază nu numai Geneza 5, dar și surse care se află în spatele Genezei 5. Această teorie e atractivă, însă este mai degrabă exclusă de analiza detaliată. Relația dintre *1 Enoh* și textul biblic pare să fie, în principal, una de ordin exegetic. Nu este nevoie să postulăm că autorii textului *1 Enoh* au avut la îndemână vreo altă istorisire despre înțeleptul antedeluvian în afară de cea conținută în Geneză. Aceștia au abordat textul respectiv ca fiind scriptură înzestrată cu autoritate și au aplicat cu referire la acesta procedee destul de bine atestate în exegeza biblică iudaică timpurie. Prin exploatarea ambiguităților și lacunelor narrative ale acestuia, au putut să asocieze cu Scriptura idei care nu se găseau acolo, să confere validitate ideilor respective și să le încorporeze în tradițiile lui Israel¹¹.

Geneza 5:18–25 spune următoarele:

Iared a trăit o sută șazeci și doi de ani și atunci i s-a născut Enoh. După nașterea lui Enoh, Iared a mai trăit opt sute de ani și i s-au născut fii și fiice, iar de toate, zilele lui Iared au fost nouă sute șazeci și doi de ani și apoi a murit. Enoh a trăit o sută șazeci și cinci de ani, și atunci i s-a născut Matusalem. Și a umblat Enoh înaintea lui Dumnezeu, după nașterea lui Matusalem, două sute de ani și i s-au născut fii și fiice, iar de toate, zilele lui Enoh au fost trei sute șazeci și cinci de ani. Și a plăcut Enoh lui Dumnezeu și apoi nu s-a mai aflat, pentru că l-a mutat Dumnezeu. Matusalem a trăit o sută optzeci și șapte de ani și atunci i s-a născut Lameh.¹²

CARTEA TAINELOR
LUI ENOH

VERSIUNEA LUNGĂ

Despre viața și visul lui Enoh

A fost un om înțelept și un mare făuritor pe care Dumnezeu l-a iubit și l-a luat ca să vadă sălașurile cele mai înalte și să fie mărturisitorul împărăției celei mai înțelepte, mai mari, mai nepătrunse și mai neschimbate a Atotputernicului Dumnezeu, și al așezării preaminunate, slăvite, strălucitoare și cu mulțime de ochi a slujitorilor Domnului, și al tronului neclintit al Domnului, și al gradelor și rânduiei oștirilor netrupești, și să fie mărturisitorul alcătuirii de nedescris a mulțimii elementelor, al diferitelor înfățișări și cânturi de nepătruns ale oștirii heruvimilor și al luminii nemărginite.

Versiunea lungă

I. 1. La vremea aceea, spuse el, când am împlinit o sută șazeci și cinci de ani, l-am născut pe fiul meu Matusalem, iar după aceea am trăit două sute de ani și am împlinit toți anii vieții mele, trei sute șazeci și cinci.

Versiunea scurtă

La vremea aceea, când am împlinit trei sute șazeci și cinci de ani, într-o zi din cea de-a doua lună mă aflam singur în casa mea.

2. În prima zi a primei luni, mă aflu singur în casa mea și mă odihneam dormind.

3. Și, în timp ce dormeam, o mare tulburare a pătruns în inima mea și plângeam cu ochii în somn și nu puteam pricepe ce este cu această tulburare sau ce se va petrece cu mine.

4. Apoi mi s-au arătat doi oameni uriași fără asemănare pe pământ.

5. Chipurile lor erau strălucitoare precum soarele⁶⁴, ochii lor erau ca niște opaițe aprinse, iar de pe buze le ieșea foc⁶⁵; veșmintele lor erau ca o cântare felurită de culoare purpurie, aripile lor erau mai strălucitoare decât aurul, iar mâinile mai albe decât zăpada. Ședea la capul patului meu și au început să mă strige după nume.

6. Și m-am sculat din somn și i-am văzut în chip

Mă aflu într-o mare tulburare, plângând cu ochii mei și mă odihneam dormind pe patul meu și mi s-au arătat doi oameni foarte mari, fără asemănare pe pământ – chipurile lor străluceau precum soarele, ochii lor erau ca niște opaițe aprinse, din gură le ieșea ceva ca focul, veșmintele lor erau ca o cântare felurită, iar brațele lor erau ca niște aripi din aur – [au stat] la capul patului meu și m-au strigat după numele meu.

Și m-am sculat din somn și am văzut limpede

limpede pe cei doi oameni stând în picioare înaintea mea.

7. Și m-am plecat în fața lor; și am fost înspăimântat, iar chipul meu s-a schimbat din pricina spaimei.

8. Apoi oamenii aceia mi-au spus: „Îmbărbătează-te, Enoh, și nu te teme! Dumnezeuul veșnic ne-a trimis la tine. Iată, vei urca astăzi cu noi la cer.

9. Și le vei spune fiilor⁶⁶ tăi și tuturor celor din gospodăria ta tot ce trebuie să facă în casa ta câtă vreme se află fără tine pe pământ. Și nu lăsa pe nimeni să te caute până când Domnul nu te întoarce la ei”.

10. Și m-am grăbit să le dau ascultare și am ieșit din casa mea și am închis ușile după cum mi s-a poruncit. Și i-am chemat pe fiii mei, Matusalem, Regim și Gaidad⁶⁷ și le-am făcut cunoscute toate

cum oamenii aceia stăteau în picioare înaintea mea. M-am grăbit și m-am ridicat, și m-am plecat până la pământ înaintea acestora și mi-am acoperit chipul din pricina înfricoșării. Iar cei doi oameni mi-au vorbit: „Îmbărbătează-te, Enoh, nu te teme, Domnul veșnic ne-a trimis la tine. Iată, astăzi vei urca cu noi la cer. Și le vei spune fiilor tăi și celor din gospodăria ta tot ce trebuie să facă în casa ta și nu lăsa pe nimeni să te caute până când Domnul nu te va întoarce la ei”.

Și i-am ascultat și am ieșit, i-am chemat pe fiii mei Matusalem și Regim, și le-am spus tot ce mi-au zis acei doi oameni.

minunățiile pe care mi le-au spus oamenii aceia.

Învățătura. Cum i-a învățat Enoh pe fiii săi

II. 1. Ascultați-mă, copiii mei. Nu știu încotro mă duc sau ce mi se va întâmpla.

2. De aceea, copiii mei, vă spun acum: Nu vă întoarceți de la Dumnezeu⁶⁸. Mergeți dinaintea feței Sale și ascultați poruncile Sale.

Nu întinați rugăciunile mântuirii voastre, pentru ca Domnul să nu scurteze lucrul mâinilor voastre și voi să nu fiți lipsiți de darurile Domnului, iar Domnul să nu vă lipsească de câștigul darurilor Sale în hambarele voastre.

Binecuvântați-l pe Domnul cu primul născut al turmelor voastre și cu primul născut al copiilor voștri, și El va coborî veșnic peste voi binecuvântare.

Iată, copiii mei, nu știu încotro mă duc și nici ce mi se va întâmpla.

Iar acum, copiii mei: nu vă întoarceți de la Dumnezeu și mergeți înaintea feței Domnului și ascultați judecățile Sale. Și nu împruțiți jertfa mântuirii voastre, și Domnul nu va împruțina lucrul mâinilor voastre. Să nu vă zgârciți cu darurile Domnului; Domnul nu se va zgârci cu darurile Sale [...] în hambarele voastre.

Binecuvântați-l pe Domnul cu primul născut al turmelor voastre și al copiilor voștri, și veți fi veșnic binecuvântați de către Domnul.

Și nu vă întoarceți de la Domnul și nu vă închinați la dumnezei ai deșertăciunii⁶⁹, dumnezei care nu au făcut cerul și pământul sau orice alt lucru plămădit; căci ei vor pieri împreună cu aceia care li se închină.

3. Fie ca Dumnezeu să vă facă inimile statornice în cinstirea lui.

4. Iar acum, copiii mei, nimeni nu trebuie să mă caute până când Domnul nu mă va întoarce la voi.

Despre luarea lui Enoh; cum îngerii l-au dus în primul cer

III. 1. Și s-a întâmplat că, atunci când vorbeam cu fiii mei, oamenii aceia m-au chemat, m-au luat pe aripile lor, m-au purtat până la primul cer și m-au așezat pe nori⁷⁰.

2. Și, iată, aceștia se mișcau. Și acolo am văzut

Nu vă întoarceți de la Domnul și nu vă închinați dumnezeilor închipuiți, care nu au făcut nici cerul și nici pământul. Ei vor pieri.

Fie ca Domnul să vă facă inimile statornice în cinstirea lui. Iar acum, copiii mei, nimeni nu trebuie să mă caute până când Domnul nu mă va întoarce la voi.

Urcarea lui Enoh în primul cer

Și s-a întâmplat că, în timp ce vorbeam cu fiii mei, cei doi oameni m-au chemat. Și m-au luat pe aripile lor și m-au purtat până la primul cer. Și m-au așezat acolo.

aerul din înalt și, la o înălțime și mai mare, am văzut eterul⁷¹, și m-au așezat în primul cer.

3. Și mi-au arătat o mare întinsă⁷², mult mai întinsă decât marea pământească.

Despre îngerii care cârmuiesc astrele

IV. 1. Au adus înaintea mea premergătorii⁷³ și cârmuitorii ordinelor stelelor⁷⁴, și mi-au arătat cei două sute de îngeri⁷⁵ care domnesc peste astre și combinațiile lor cerești. 2. Și ei zboară cu aripile lor și înconjoară toate planetele.

Despre cum îngerii păzesc cămările zăpezii

V. 1. Și acolo am văzut comorile zăpezii și ale gheții⁷⁶ și îngerii cumpliți care păzesc cămările acestora.

Au adus înaintea mea premergătorii, cârmuitorii ordinelor stelelor. Și mi-au arătat mișcările lor și trecerile lor de la un an la altul. Și mi-au arătat în lumină îngerii care cârmuiesc astrele, combinațiile cerești. Și mi-au arătat acolo o mare întinsă, mult mai întinsă decât marea pământească. Și îngerii zburau cu aripile lor.

Și acolo mi-au arătat comorile zăpezii și frigului și îngeri cumpliți care păzesc comorile.

2. Și [am văzut] cămara
norilor⁷⁷ din care aceștia ies
și intră.

*Despre rouă și despre untde-
lemnul de măslina și diferite
flori*

VI. Și mi-au arătat că-
mările picăturilor de rouă⁷⁸,
precum untdelemnul de
măslina. Iar întruchiparea
acestuia era asemenea tu-
tutor felurilor de flori ale
pământului, doar că mai nu-
meroase; și îngerii care pă-
zesc cămările lor, cum sunt
acestea închise și deschise.

*Despre cum a fost dus Enoh
în al doilea cer*

VII. 1. Și oamenii ace-
ia m-au luat și m-au ridicat
în cel de-al doilea cer. Și
mi-au arătat o întunecime
mai mare decât întunecimea
pământească.

Și ei mi-au arătat acolo
pe cei care păzesc comorile;
și acolo mi-au arătat como-
rile norilor, din care aceștia
ies și în care intră.

Și mi-au arătat cămă-
rile picăturilor de rouă,
asemenea untdelemnului
de măslina. Și îngerii păzind
cămările lor, iar întruchipa-
rea lor era asemenea tuturor
florilor de pe pământ.

*Înălțarea lui Enoh în al doi-
lea cer*

Și oamenii aceia m-au
dus în al doilea cer. Și mi-au
arătat întemnițați păziți, în
judecată nemărginită.